

PLUKOVNÍK A RYTMISTR ANEB NENÍ ISOLANO JAKO ISOLANO

MAREK STARÝ

Jedním z výrazných císařských důstojníků doby třicetileté války, který se v jisté míře zapsal i do dějin českého státu, byl velitel chorvatské lehké jízdy, generál Jan Ludvík hrabě Isolano. Šlo o typického válečného kondotiéra, jenž měl vzhledem ke svému původu jen malou naději, že by se mohl vypracovat v osobnost evropského významu. Třicetiletá válka však vymkla dobu z kloubů a poskytla schopným jedincům řadu příležitostí, aby se svému předurčení vzepřeli a dosáhli kariérního i společenského vzestupu, bohatství i slávy.

Osudy generála Isolana dosud sice na svého podrobného historiografa čekají, základní fakta již ale sumarizována byla – jejich relativně snadno dostupný soubor představuje především heslo Hermanna Hallwicha v encyklopedickém díle *Allgemeine Deutsche Biographie*.¹ Novější stručný životopis, bohužel rovněž bez řádného poznámkového aparátu, lze nalézt též v knize válečnických medailonů, vydané Heinrichem Büchelerem.² Velmi minimalistická jsou hesla v Riegerově, resp. Ottově slovníku naučném,³ naproti tomu četné odkazy obsahuje rozsáhlý biogram, dostupný na webovém portálu věnovaném třicetileté válce.⁴ I tak zůstává v osudech jednoho z významných císařských vojevůdců velké množství bílých míst a je zde skutečně široký potenciál pro jejich další poznávání a zkoumání.

Isolano pocházel z rodiny, která svůj původ kladla na ostrov Kypr, již ve středověku jsou ale její příslušníci doloženi v severní Itálii.⁵ Janův otec Jan Marek bojoval

1 *Allgemeine Deutsche Biographie*. XIV. Band. Leipzig 1881, s. 637–640. Dostupné též z <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117214388.html#adbcontent> [25. 11. 2019].

2 Bücheler, Heinrich: *Von Pappenheim zu Piccolomini. Sechs Gestalten aus Wallensteins Lager*. Sigmaringen 1994, s. 103–122. Podobně laděná je též starší, o něco stručnější biografie Hess, Johann Eduard: *Biographien und Autographen zu Schiller's Wallenstein*. Jena 1859, s. 88–94.

3 *Slovník naučný*. Díl IV. Praha 1865, s. 95; *Ottův slovník naučný*, XII. díl. Praha 1897, s. 810.

4 <http://www.30jaehrigerkrieg.de/isolano-goan-lodovico-hector-graf-obrist-1586-gorz-17-3-1640-wien/> [8. 1. 2020].

5 Některé uvádí *Wissgrill*, Franz Karl: *Schauplatz des nieder-österreichischen landsäßigen Adels vom Herren- und Ritter-Stande vom XI. bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts*, IV. Band. Wien 1800, s. 515–516, jedná se ale o přehled značně neúplný a je nutno k němu přistupovat s náležitou opatrností.

na konci 16. století v habsburských službách v Uhrám proti Turkům a vojenskou dráhu zvolil také Jan Ludvík, který se na počátku 17. století rovněž v Chorvatsku zapojil v císařských barvách do válečné kampaně proti „ukrutnému nepříteli všeho křesťanstva“. Po míru v Zsitvatoroku v roce 1606 se jeho stopy ztrácejí. Znovu se z tůně mlčení pramenů vynořuje v době českého stavovského povstání, kdy bojoval jako kapitán arkebutírů pod Dampierrem v Rakousku, Čechách i Uhrách. V roce 1625 byl na Valdštejnovo doporučení jmenován plukovníkem a po určité době s ním spojil svůj osud.⁶

Isolano měl nepochybně Valdštejnovu plnou důvěru a záhy se také zařadil mezi skupinu velících důstojníků, které se k sobě generalissimus rozhodl těsněji připoutat tím, že jim udělil statky ve svém nově vytvořeném Frýdlantském vévodství.⁷ V Isolanoově případě to konkrétně znamenalo, že mu byly lénem uděleny statky Zásadka a Chocnějovice, konfiskované po Bílé hoře Václavu Budovcovi z Budova.⁸ První z nich mu Valdštejn prodal 6. června 1627 za 50 771 zlatých a 35 krejcarů,⁹ druhý pak 6. března 1628 za rovných 12 000 zlatých.¹⁰ Jak svědčí pozdější „Vejpis z knihy rudé vejtahův smluv trhových knížet[ství] frýd[landského], po čem kteří statkové kupování, zase pod léno prodávání a jak placení jsou“, z kupní sumy za Zásadku Valdštejn na žádost císaře srazil 20 000 zlatých, přičemž císař slíbil „zase v té sumě J[eho] M[ilost] kníž[ecí] spokojiti“, zbylých 30 771 zlatých a 35 krejcarů pak Isolano vyřešil tím, že Valdštejnovi postoupil svou pohledávku za císařskou komorou. Naproti tomu peníze za Chocnějovice plukovník řádně v hotovosti zaplatil – 3 284 zlatých a 25 krejcarů složil při uzavření smlouvy, další 4 000 zlatých byly odvedeny v září 1628 a zbylých 4 715 zlatých a 35 krejcarů uhradil ve dvou splátkách (na sv. Jana a na Vánoce) v průběhu roku 1629.¹¹

Isolano sice nepatřil k těm, kteří se výraznou měrou zasloužili o Valdštejnův pád, stejně tak se ale nehodlal nechat stáhnout se svrženým generalissimem do záhuby. Podepsal sice první plzeňský reverz, zároveň ovšem patřil k těm, kteří – jak císaře ve své relaci zpravil Piccolomini – „slíbili žítí a zemřítí ve službách Vaší císař-

6 Allgemeine Deutsche Biographie, XIV. Band, s. 638.

7 Souhrnně k této problematice Starý, Marek: Můj velitel, můj pán. Frýdlantské lenní statky v rukou Valdštejnových důstojníků. *Bohemiae Occidentalis Historica* 2/V, 2019, s. 135–155.

8 Bílek, Tomáš Václav: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. Praha 1882–1883, s. 46–47.

9 Národní archiv (NA), fond Sběrka rukopisů B, inv. č. 15, sign. B 16, fol. 53r – 54v.

10 NA, Sběrka rukopisů B, i. č. 15, sign. B 16, fol. 55r – 56v; Státní oblastní archiv Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Valdštejniána, inv.č. 2770, sign. XV-E. Následně, 18. března 1628, obdržel Isolano na oba statky společný lenní list – viz NA, fond Desky dvorské, sign. DD 71, fol. 50r – 51r.

11 NA, fond Stará manipulace (SM), sign. J 5/1/1, inv. č. 1506, kart. 950. fol. 44r – 46r.

ské Milosti“.¹² Odměna na sebe nenechala dlouho čekat – Isolanovi bylo do správy předáno konfiskované panství Český Dub, které bývalo komorním statkem Frýdlantského vévodství,¹³ a v roce 1636 daroval Ferdinand II. majestátem z 5. července toto panství společně s několika drobnějšími manskými statky (Hodkovice nad Mohelkou, Druzcov, Starý Dub, Roveň, Domaslavice, Chrastná a sedm „hořejších“ vesnic), které od něj byly Valdštejnem odděleny, Isolanovi do dědičného vlastnictví.¹⁴ Snad při této příležitosti došlo k vyčíslení hodnoty panství v podrobně zpracovaném, avšak nedatovaném ocenění („Taxa der Herrschafft Aich“), jehož výsledný součet zněl 158 585 zlatých 41 krejcarů a 4 peníze.¹⁵ V roce 1637 pak generál získal ještě dolnorakouské panství Tribuswinkel.¹⁶

Osudy obou Isolanových českých dominií jsou pochopitelně reflektovány v monumentálním díle Augusta Sedláčka, mapujícím dějiny českých šlechtických sídel. Ohledně Českého Dubu uvedl tento vynikající znalec české šlechty, že Isolano zemřel v roce 1641 a svou závětí z téhož roku odkázal panství svým dvěma dcerám, Anně Marii Alžbětě a Regině. Starší, provdaná za hraběte Saurau, sepsala závěť v roce 1648 (28. dubna) a po její smrti je cele převzala mladší. Ta později vstoupila do augustiniánského kláštera sv. Jakuba ve Vídni, stala se jeho abatyší a celé dominium kláštera věnovala.¹⁷ U Zásadky naproti tomu konstatoval, že Isolano (i zde se opakuje rok úmrtí 1641) odkázal své statky v Terstu a jinde mimo České království ležící svým sestrám, Zásadka a Chocnějovi-

12 Pekař, Josef – Kristen, Zdeněk (eds.): Odhalení o Valdštejnově zradě a smrti. České znění relací Jaroslava Rašína a Octavia Piccolominiho. Praha 1934, s. 95.

13 Srovnej císařský list české komoře z 6. června 1634, uložený v Archivu Národního muzea (ANM), fond Genealogická sbírka H, kart. H 23, Isolano.

14 Vklad do desk byl proveden 5. srpna 1636 a zároveň byl do trhového kvaternu intabulován i Ferdinandův darovací majestát z 5. července téhož roku. NA, fond Desky zemské, sign. Desky zemské větší (DZV) 145, fol. F 13v – F 14v, F 15r – F 16r. Panovníkův úmysl darovat panství Isolanovi byl ovšem avizován již v rezoluci české komoře z 6., resp. dalším listu z 11. června 1636. Druhý uvedený dokument se nachází v ANM, Genealogická sbírka H, kart. H 23, Isolano; rezoluce byla společně s navazujícím pokynem místodržících z 29. července intabulována 30. července 1636. DZV 622, fol. K 19v – K 20r a K 20v – K 21v. Donace Českého Dubu byla znovu potvrzována Isolanovým dcerám 3. února 1648. NA Praha, fond Salbuchy, kniha č. 60, i.č. 25, fol. 9v – 14v.

15 SM, sign. J 5/1/L, inv. č. 1506, kart. 950. fol. 100r – 109v.

16 Tak např. již Historische und topographische Darstellung der Pfarren, Stifte, Klöster, milden Stiftungen und Denkmähler im Erzherzogthume Oesterreich. IV. Band, Wien 1825, s. 305; Schweickhardt, Franz Ritter von Sickingen: Darstellung des Erzherzogthums Oesterreich unter der Ens. VI. Band. Wien 1833, s. 275 aj. Pouze Kirnbauer, Johann von Erzstätt: Niederösterreichischer Adel, I. Abteilung. J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, IV. Bandes 4. Abtheilung, Nürnberg 1909, s. 212, uvedl rok 1636.

17 Sedláček, August: Hrad, zámky a tvrze království Českého. Díl X., Praha 1895, s. 268.

ce měly naproti tomu připadnout tripoliskému biskupovi Pavlovi z Aldringen (†1644).¹⁸

Sedláčkovy údaje přejímali bez pochybností mnozí pozdější autoři. Upozornit je ovšem třeba, že někteří němečtí autoři, neobeznámení s osudy Isolanových českých držav, uvádějí naproti tomu ve svých genealogických pracích chybně jako jedinou generálovu dceru Isabelu, jeptišku ve Vídni.¹⁹

Již na první pohled je každopádně zvláštní, že by císařský generál, který měl vlastní potomky (byť nikoli syny) odkázal obě lenní panství podél Mohelky Aldringenovi, s nímž ho nespojoval žádný blízký genealogický vztah. Stejně tak je třeba upozornit, že zatímco podle Sedláčka měly panství za hranicemi České koruny dostat Isolanovy sestry, Tribuswinkel zůstal ve skutečnosti v rukou jeho vdovy a dcer. Tyto nesrovnalosti byly důvodem, proč se jevílo na místě vrátit se ad fontes a závěry jednoho z koryfeů české historiografie prověřit.

Podezření, že je všechno trochu jinak, posiluje německy psaný testament, na nějž Sedláček odkazuje ve svém hesle věnovaném Zásadce. Je datovaný v Praze 25. března 1641 a do desk zemských byl vložen již 26. dubna téhož roku.²⁰ Obsahově v zásadě odpovídá Sedláčkem nastíněným tezím, za pozornost ovšem stojí, že vedle určení univerzálního dědice, biskupa Aldringena, jenž se měl ujmout statků Zásadka a Chocnějovice, a stanovení, že sestry Laura, Benevenula, Luisa a Lukrécie mají obdržet zůstavitelův majetek (podle všeho pouze movitý) v Terstu a jinde mimo České království, zahrnoval testament mnohočetné legáty, jimiž byla pozůstalost značně zatížena. Minoritům z kláštera sv. Jakuba na Starém Městě pražském, v jehož kostele měl být podle svého přání beze vši zbytečné pompy a přepychu pohřben, odkázal Isolano 1 500 rýnských zlatých, dále věnoval 150 zlatých špitálům, 500 zlatých Ondřejovi Bilesenovi, karmelitánskému kaplanovi ve Vídni, 500 zlatých dr. Janu Jindřichovi Dusterwaldovi, 100 zlatých společně hospodyně Ludmile Keglerové a její dceři Juditě a po 5 000 zlatých každé z jeho čtyř výše jmenovaných sester. Jan Vilém Glöpfer měl navíc dostat zlatý náhrdelník v ceně 50 říšských tolarů. Celková hodnota legátů

18 Tamtéž, s. 135.

19 Wissgrill, F. K.: *Schauplatz des nieder-österreichischen landsäßigen Adels vom Herren- und Ritter-Stande vom XI. bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts*. IV. Band, s. 517; Kirnbauer, J.: *Niederösterreichischer Adel, I. Abteilung*, s. 212. Obě verze Isolanovské genealogie spojil ve své sbírce hrabě Jan Václav Dobřenský, podle něhož měl mít Jan Ludvík s Markétou Teufelovou kromě několika předčasně zemřelých dětí tři dcery – Isabelu, jeptišku ve Vídni, Annu Marii Alžbětu, provdanou hraběnku Saurau, a Reginu, abatyši u sv. Jakuba ve Vídni. NA, fond Genealogická sbírka Dobřenský, Materiálle – J, s. 19. Vyloučit nelze, že Isabela bylo řádové jméno Anny Reginy, prostudované prameny však tuto hypotézu nepotvrzují.

20 DZV 147, fol. G 22v – G 26r. Opis testamentu, resp. jeho ověřeného opisu z roku 1659, je v SM, sign. J 5/1/1, inv. č. 1506, kart. 950. fol.38r – 40v.

dosahovala tedy částky 22 825 zlatých!²¹ Kromě toho vypočítává poslední vůle dluhy, které měly být splaceny. Vedle nevyčíslených nákladů na pohřeb a léčení (Isolano uváděl, že závěť sepisuje „in iecziger meiner Leibßschwachheit“) zde byly výslovně uvedeny tyto částky: 109 zlatých donu Floriánovi di Cremona, 1 000 zlatých dr. Dusterwaldovi, 170 zlatých Ludvíkovi Širmerovi, depozitorovi u desk zemských, 1 120 zlatých vídeňskému obchodníkovi Vavřincovi Janimu a 500 zlatých dalšímu vídeňskému kupci Leonardovi Sütterovi, dohromady tedy 2 899 zlatých.²² To vše měl vyplatit biskup Aldringen jakožto univerzální dědic. Pro případ, že by zemřel ještě před Isolanem, byl jako substituční univerzální dědic ustanoven svatojakubský konvent.

Zarážející je ovšem především samotný úvod poslední vůle, v němž se testátor tituluje jako „Johann Baptista Isolani, Herr auf Sosatka und Koßnowicz, Röm[isch] Kay[serlich]er May[estät]t Rittmaister“. Nejenže tu chybí zmínka o panství Český Dub, které navzdory opakovanému pustošení svým rozsahem a ekonomickým potenciálem výrazně převyšovalo Zásadku s Chocnějovicemi, ale alarmující je především uváděná autorova vojenská hodnost. Rytmistr nestál sice zrovna na dně armádní hierarchie, ve srovnání s plukovníkem či generálem, což jsou posty, jichž Jan Ludvík Isolano prokazatelně dosáhl, šlo nicméně o šarži nesrovnatelně nižší. Výčet nesrovnalostí lze pak ještě podtrhnout tím, že testátor užil jména Jan Křtitel, zatímco císařský generál užíval zásadně jmen Jan Ludvík (někdy pak ještě i třetího jména Hektor), a že zcela chybí zmínka o hraběcím stavu, který byl Janu Ludvíkovi v roce 1634 udělen.²³ Závěr, který se nabízí, je poměrně jasný – výše podrobněji rekapitulovanou závěť nelze spojit s osobou generála Isolana. O něm je ostatně známo, že zemřel již v březnu 1640,²⁴ zatímco

21 Přehled legátů (a stejně tak i dluhů) se nachází v SM, sign. J 5/1/1, inv. č. 1506, kart. 950. fol. 34r – 34v. Řetěz odkázaný Janu Vilémovi Glöpferovi se tu oceňuje na 75 zlatých.

22 Podle výše uvedeného přehledu bylo nutno připočítat 175 zlatých P. Honoriovi Lachiovi, provinciálovi u sv. Jakuba v Praze, 175 zlatých, P. Bernardinovi de Monte Georgii 303 zlatých a P. Janu Křtiteli, komisaři u sv. Jakuba, 150 zlatých, čímž souhrn dluhů stoupl na 3 527 zlatých.

23 Majestátem daným z říšské kanceláře 6. května. Kromě hraběcího titulu bylo Janu Ludvíkovi přiznáno právo na oslovení „Wohlgeboren“, byl mu polepšen erb a dostal právo přenést jméno v případě absence mužského potomka na některého ze svých zeťů, popřípadě někoho s předchozím svolením panovníka adoptovat. Frank, Karl Friedrich von: Standeserhebungen und Gnadeakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823, Band 2. Senftenberg 1970, s. 254. V různých zdrojích se ovšem objevují i jiná data – viz např. NA, fond Genealogická sbírka Dobřenský, Materiálle – J, s. 19; Wissgrill, F. K.: Schauplatz des nieder-österreichischen landsäßigen Adels vom Herren- und Ritter-Stande vom XI. bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts. IV. Band, s. 517 (v obou případech 12. března 1635); Kirnbauer, J.: Niederösterreichischer Adel, I. Abteilung, s. 212 (6. března 1634) aj.

24 Literatura uvádí tradičně pouze měsíc, nikoli ovšem přesný den generálova úmrtí – viz např. Wissgrill, F. K.: Schauplatz des nieder-österreichischen landsäßigen Adels vom Herren- und

smrt Jana Křtitele Isolana musí spadat až do roku následujícího, a sice do poměrně úzkého intervalu mezi 25. březnem, kdy byla závěť sepsána, a 26. dubnem, kdy byla vložena do desk.

Naznačené podezření mění prakticky v jistotu archiválie, spojené s udělováním českého obyvatelského práva (inkolátu). Každý cizinec, který chtěl v Čechách nabýt deskových statků, musel totiž absolvovat právně regulovaný proces, který sestával z několika kroků. Zatímco v předbělohorské době bylo jeho ústředním momentem přijetí do země na půdě zemského sněmu,²⁵ v Obnoveném zřízení zemském z roku 1627 si tuto pravomoc vyhradil panovník.²⁶ Konkrétně v obsáhlém článku A 20, jehož středobodem byla výhrada, že pokud by chtěl některý cizinec koupit či jinak nabýt statky v zemi, „takový jináče než na milostivé Naše aneb budoucího toho času krále a dědice království povolení to učiniti moci nebude“. Zachovány zůstaly navazující právní akty – nově přijatý obyvatel měl vydat pod svou pečeti pergamenový reverz k zemi, který měl složit k úřadu desk zemských, a tamtéž měl také vykonat ústní přiznání k zemi. Novým prvkem se naproti tomu stala přísaha dědičné poddanosti, místem jejíž realizace byla česká dvorská kancelář ve Vídni, popřípadě (na základě zvláštního panovníkova dispenzu) pražské místodržitelství.²⁷

Ritter-Stände vom XI. bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts. IV. Band, s. 517; Allgemeine Deutsche Biographie, XIV. Band, s. 640; Kirnbauer, J.: Niederösterreichischer Adel, I. Abteilung, s. 212; Witting, J.: Niederösterreichischer Adel, II. Teil, s. 313, či Bücheler, H.: Von Pappenheim zu Piccolomini, s. 121. Na celkem spolehlivé stránce věnované třicetileté válce je přesné datum úmrtí 17. března, které ale není uvedeno v žádném z odkazovaných zdrojů. Srovnej <http://www.30jaehrigerkrieg.de/isolano-goan-lodovico-hector-graf-obrist-1586-gorz-17-3-1640-wien/> [8. 1. 2020].

- 25 K inkolátu v době předbělohorské naposledy podrobně Starý, Marek: Cizozemci a spoluobyvatelé. Udělování českého obyvatelského práva (inkolátu) v době předbělohorské. Praha 2018, kde jsou soustředěny i odkazy na starší literaturu.
- 26 Problematika obyvatelského práva v době pobělohorské nebyla dosud vyčerpávajícím způsobem analyzována. Základní přehled zpracoval Baxa, Bohumil: Inkolát (a indigenát) v zemích koruny České od roku 1749–1848. Praha 1909, z novějších prací je třeba zmínit především Brňovják, Jiří: K úřednímu procesu přijetí do zemské stavovské obce v období od vydání Obnovených zřízení zemských do poloviny 19. století a jeho písemnostem. In: Brňovják, Jiří a kol.: Nobilitace ve světle písemných pramenů (=Nobilitas in historia moderna, Tomus II.). Ostrava 2009, s. 121–140; týž: Šlechticem z moci úřední. Udělování šlechtických titulů v českých zemích 1705–1780 (=Nobilitas in historia moderna, Tomus VII.). Ostrava 2015, zejm. s. 104–128; a naposledy Brňovják, Jiří – Starý, Marek: Residential Right in the Course of Time: Changes in the Legal Institution of the Inkolat in the Bohemian Crown Lands. In: Gałędek, Michał, Klimaszewska, Anna (eds.): Modernisation, National Identity and Legal Instrumentalism. Vol. II: Public Law. Studies in Comparative Legal History (=Legal History Library, Vol. 36). Leiden – Boston 2020, s. 1–32.
- 27 Jireček, Hermenegild (ed.): Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého. Verneuerte Landes-Ordnung des Erb-Königreichs Böhmen 1627. Praha 1888, s. 28–31, čl. A 20. K přísaze dědičné poddanosti tamtéž, s. 10–13, čl. A 2.

Zeměpanská agenda spojená s udělováním českého inkolátu je dnes v zásadě soustředěna ve dvou fondech, uložených v I. oddělení Národního archivu – ve fondu Česká dvorská kancelář a v tzv. Staré manipulaci.²⁸ V obou případech je inkolátu věnována řada abecedně uspořádaných kartonů, pokrývajících jedinou zastřešující signaturu.²⁹ Konkrétně k Isolanům se v prvním z uvedených fondů nacházejí koncepty dvou majestátů Ferdinanda III. Prvním z nich přijal 28. února 1635 jakožto český král (ještě za života svého otce, císaře Ferdinanda II.) generála Jana Ludvíka Isolano za obyvatele („zu einem Innwohner unnd Landtman“) Českého království a k němu přivtělených zemí. Druhý, nesoucí datum 24. dubna 1640, se týká rytmistra Jana Křtitele Isolano a má poněkud odlišnou podobu – jedná se o císařský souhlas („Consens“) k nabývání statků v zemích České koruny. Na straně této písemnosti se nachází kancelářská poznámka o tom, že Jan Křtitel složil přísahu dědičné poddanosti v české dvorské kanceláři 27. dubna 1640.³⁰ Oba texty byly v 19. století přepsány i do tzv. Salbuchů, uložených rovněž v I. oddělení Národního archivu.³¹

Dodnes zůstává nevyřešenou otázkou, z jakého důvodu na sebe bralo panovnické udělení obyvatelského práva po Bílé hoře po formální stránce dvojí různou podobu – listiny pro Jana Ludvíka a Jana Křtitele Isolana totiž reprezentují toliko řadové zástupce dvou obsáhlých skupin pragmatických písemností. Podrobnější srovnání jejich obsahu³² tuto dichotomii příliš neosvětluje. V listině pro Jana Ludvíka, jež byla později do Salbuchů přepsána s označením „Incolat“, je jádrem dispozice již avizované přijetí za obyvatele, s nímž je spojeno povolení složit v české dvorské kanceláři obvyklou přísahu dědičné poddanosti („gebräuchliche Erbpflicht“). Generál Isolano a jeho legitimní potomci pak měli být na základě tohoto přijetí považováni za pravé obyvatele země („rechte, wahre Landleute“),

28 Kromě toho jsou úřední záležitosti týkající se udělování inkolátu reflektovány i některými zápisy v deskách zemských.

29 NA, fond Česká dvorská kancelář (ČDK), sign. IV D 1, inv. č. 752, kart. 408–514; SM, sign. J 21, inv. č. 1522–1544, kart. 1002–1039.

30 ČDK, sign. IV D 1, inv. č. 752, kart. 445, Isolano 1635, 1640. První z uvedených majestátů je dochován ve formě ověřeného opisu z roku 1671, pořízeného podle registraturního konceptu kolacionovaného roku 1644. Teprve od uvedeného roku byly přísahy dědičné poddanosti intabulovány do speciálních kvaternů – viz NA, Desky zemské, sign. Desky zemské stavovské (DZSt) 55–59; DZV 680–683.

31 NA, Salbuchy, kniha č. 48, inv. č. 21, fol. 51r – 54v (1635), kniha č. 54, inv. č. 22, fol. 224r – 227r (1640). Nadpisy respektují odlišnost obou dokumentů, neboť první je uveden jako „Incolat für Johann Ludwig Grafen von Isolano auf Zasadka und Kotznowitz Generalen der leichten Cavalleria und Obristen“, druhý „Consens Gütter zu kauffen für den Johann Baptist Isolani“.

32 Texty obou dokumentů jsou in extenzo připojeny k této studii jako přílohy. Pro jejich zpřístupnění bylo apriori použito transliterace, přičemž k drobným úpravám došlo pouze v oblasti interpunkce a současnému pravopisnému úzu bylo přizpůsobeno též psaní velkých a malých písmen.

měli se těšit všem souvisejícím právům a privilegiím („aller und jeder Beneficien, Immunitaeten, Indulten, Privilegien, Praerogativen, Exemptionen, Gnaden, Freyheiten und Gerechtigkeiten“) a při všech soudech i zemských deskách jim mělo být umožněno činit veškeré právní úkony, k nimž byly ze zákona či ze zvyku oprávněny jiné, v zemi zrozené stavovské osoby („was sonsten andere in Unseren Erbkönigreich Böhheim gebohrne Innwohner und Landleüte, von Rechts oder Gewohnheit wegen, zu geniessen gehabt, oder noch haben“).

Listina pro Jana Křtitele je v této části poněkud stručnější, jemu i jeho potomkům se dává právo v Českém království a zemích k němu přivtělených statky kupovat („Gütter zu kauffen“) nebo jiným způsobem získávat („oder sonsten durch rechtmäßige Mittel an sich zu bringen“), držet je („dieselben zu besitzen“), znovu je prodávat („wiederum zu verkauffen“) a jakýmkoliv jinými způsoby s nimi disponovat a nakládat („nach seinem besten Willen zu disponiren, und damit zu thun“) – opět s odkazem na totožná práva, jimiž mohou disponovat jiní obyvatelé dotčených zemí, přičemž v tomto případě se vedle rodilých objevují i jiní, dříve do nich přijatí („was andere eingebohrne, oder angenohmene Landleüth Unsers Erbkönigreichs Böhheim, und deßen incorporirten Landen mit ihren Gütern zu thun befugt“). Dispozice je pak zakončena mlhavým odkazem na další práva a spravedlnosti, které obyvatelé země mají, interpretace tohoto ustanovení však s ohledem na použití příslovce „diesfalls“ musí směřovat k restriktivnímu výkladu, totiž že jde o práva a spravedlnosti týkající se deskových statků („auch aller, und jeder Recht, und Gerechtigkeiten, deren sich dieselben diesfalls gebrauchen, geniessen, und erfreuen, gleichfalls gebrauchen, genießen, und erfreuen soll, und mögen“).

Na první pohled by se mohlo zdát, že první listina má širší dosah, neboť přiznává adresátovi a dědicům z jeho krve veškerá práva domácích obyvatel, zatímco druhá se omezuje na majetkoprávní rovinu. Rozdíl by tak představovala práva politická, v první řadě možnost účastnit se zasedání zemských sněmů. Avšak Obnovené zřízení zemské používá v článku A 20, věnovaném otázce inkolátu, právě termínu konsens („Consens und Verwilligung“, v české verzi je toliko jediný výraz „povolení“) a s udělením takového povolení k získání deskových statků zároveň neoddělitelně spojuje i nabytí obyvatelského práva bez jakýchkoliv explicitních omezení („pokudž bychom My aneb budoucí král a dědic království cizozemci v zemi statek pozemský koupiti aneb jiným způsobem na se převésti milostivě povoliti, a tak jej za jednoho spoluobyvatele království tohoto přijíti ráčili“). Také další text předmětného článku počítá zcela samozřejmě s tím, že takto obdařený cizinec složí ve smyslu článku A 2 přísahu dědičné poddanosti, odevzdá k deskám zemským zpečetěný revers k zemi a následně mu bude na zemském sněmu vykázáno místo, odpovídající jeho urozenosti a věku.³³

33 Jireček, H. (ed.): Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého. Verneuerte

Zdá se tedy, že mezi oběma druhy královských listin, směřujících k udělení českého obyvatelského práva, nelze hledat žádný hlubší rozdíl obsahový a že byla tato rozkolísanost kancelářské praxe spíše způsobena skutečností, že se jednalo o dosud nezažité řešení nově nastolených právních poměrů.³⁴ Před bělohorskou bitvou bylo totiž udělování inkolátu plně v rukou zemského sněmu a panovníkova ingerence se omezovala na spíše formální poskytování přímluv (označovaných též termíny *intercese* či *promotoriál*).³⁵ Zajímavé je, že narace citovaných listin, odvolávající se na žádosti obou Isolanů, jsou velmi podobné a nevysvětlují dosti zásadní formulační rozdíl dispozic. V obou případech je zdůrazněn úmysl žadatelů usadit se v Českém království a zůstat zde jako jeden z obyvatel, jakož i skutečnost, že bez udělení příslušného privilegia by nebylo možné takový úmysl legálně realizovat. Jediný podstatnější rozdíl by bylo možno spatřovat v tom, že u Jana Ludvíka se hovoří pouze o Českém království („in unserm Erb-Königreich Böhheim sich niederzulassen, und als Einwohner darinnen zu verbleiben vorhabens ist“), zatímco u Jana Křtitele i o přivtělených zemích („in Unserm Erbkönigreich Böhheim, und dessen incorporirten Landen sich bey vorfallender Gelegenheit nieder zulaßen, und landsässig zu machen vorhabens [ist]“), avšak zde se jedná o spíše nahodilou odchylku, která sama v sobě žádnou skutečnou relevanci nenesla. Oba Isolanové totiž drželi statky pouze v Čechách, a stejně tak platilo, že oba by se na základě vydaného majestátu mohli ucházet o zařazení do stavovských obcí i na Moravě a ve slezských knížectvích. Zevrubná analýza obou typů inkolátních majestátů opřená o širší pramennou bázi zůstává naléhavým úkolem dalšího diplomatického a právněhistorického výzkumu.³⁶

Landes-Ordnung des Erb-Königreichs Böhmen 1627, s. 30–31, čl. A 20.

34 V této první fázi byl zřejmě obvyklejší královský „Consens“ se zakupováním statků, který naprosto převažuje na konci dvacátých a počátku třicátých let 17. století. V polovině třicátých let se začínají častěji objevovat klasické inkoláty, tedy majestáty přijímající adresáty za obyvatele, početně ale nadále tvoří ve srovnání se souhlasy se zakupováním statků menšinu. Tyto předběžné závěry, jež budou posléze rozvedeny v samostatné studii, se opírají o studium listin zapsaných do salbuchů – viz NA, Salbuchy, kniha č. 26, inv. č. 11, kniha č. 29, inv. č. 12, kniha č. 32a, inv. č. 14, kniha č. 32b, inv. č. 15, kniha č. 38, inv. č. 16, kniha č. 40, inv. č. 17, kniha č. 44, inv. č. 19, kniha č. 47, inv. č. 20, kniha č. 48, inv. č. 21, kniha č. 54, inv. č. 22, kniha č. 55, inv. č. 23. Zároveň je nutno zdůraznit, že ke statistickému vyhodnocení nestačí sledovat jen nadpisy uvozující jednotlivé dokumenty, ale je nutno skutečně zkoumat jejich obsah. Úředníci, kteří v 18. a 19. století původní texty do těchto knih přepisovali, totiž začasté používali označení „Inkolat/Incolat“ i pro listiny, jež jsou jinak standardně označovány jako „Consens“. Terminologickou rozkolísanost navíc podtrhávali občasným užitím pojmu „Indigenat“, za nímž se ale neskrývá specifický typ privilegia, ale jedna ze dvou zmíněných variant.

35 K tomu blíže Starý, M.: Cizozemci a spoluobytelé, s. 85–106.

36 Základní teze reflektující shora naznačenou dichotomii formuloval Brňovják, J.: Nobilitace ve světle písemných pramenů, s. 122–124; týž: Šlechticem z moci úřední, s. 104–105.

Každopádně je více než zjevné, že českými dějinami se mihly dvě osoby jménem Jan Isolano – generál Jan Ludvík a rytmistr Jan Křtitel. Pro pořádek je třeba zmínit, že existence Jana Křtitele Isolana a skutečnost udělení inkolátu v roce 1640 jsou letmo zmíněny již v naučných slovnících z 19. století³⁷ a patrně jsou i z podrobného registáře k dějinám třicetileté války.³⁸

Koncepty doprovodných písemností k panovnickým privilegiím lze nalézt ve fondu Stará manipulace. Generála Jana Ludvíka se týkal královský list pražským místodržícím, datovaný 28. února 1635, v němž je následník trůnu (formálně ovšem již korunovaný na českého krále) informoval o Isolanově přijetí za obyvatele království českého a o tom, že následně (to znamená téhož dne) vykonal skrze své plnomocníky přísahu dědičné poddanosti v české dvorské kanceláři. Pokud jde o rytmistra Jana Křtitele, zde je dochován koncept relace místodržících určené úředníkům desk zemských. Jejím meritem je informace, že císař přijal druhého Isolana za obyvatele Českého království a zemí k němu přináležejících, načež ten složil přísahu v české dvorské kanceláři, a návazný pokyn, aby kdykoliv by Isolano předložil reverz k zemi a císařský diplom, aby obojí od něho přijali „zachovajíce se v té věci dle řádu a obyčeje týchž desk zemských“, tj. provedli deskový vklad.³⁹

O různé identity obou Isolanů svědčí též jejich reverzy k zemi, uložené ve zvláštním fondu. Jan Ludvík („Johann Ludwig Graff von Isulano, auf Zašatka und Kotznowitz, Ihr Röm: Käy: May: Kriegs Rath, Camerer, General über die Leichte Cauagleria und bestelter Obrister“) ho zpečetil 18. července 1635 v polním ležení u hessenského Erbenheimu,⁴⁰ Jan Křtitel („Johann Baptista Isolani, Röm: Käy: Maytt bestelter Rittmeister“) 29. října 1640 v Praze.⁴¹ Zatímco v titulaci je u obou šlechticů rodinné jméno uvedeno v odlišné podobě (tato rozkolísanost charakterizuje prakticky veškeré dochované prameny), v podpisech připojených pod textem reverzů užíli oba téhož tvaru („Goan Lodouico Isolano“, resp. „Gioan Batista Isolano“). Příslušnost obou k témuž rodu dosvědčují ostatně i přivěšené pečeti z červeného vosku. Erbovním znamením je čtvrcený štít, v němž je v 1. a 4. poli dovnitř obrácený krácející korunovaný lev s napřaženou šavlí v pravé přední tlapě, ve 2. a 3. poli strom. Podle heraldické literatury bylo

37 Slovník naučný. Díl IV., s. 95 („Téhož času žil v Čechách také Jan Bapt. I., příbuzný sester těchto, jenž byl rytmistrem ve vojstě císařském, a r. 1640 byl přijat za obyvatele země České“; Ottův slovník naučný. XII. díl, s. 810 („V Čechách připomíná se ještě Jan Bapt. I., jenž byl rytmistrem ve vojstě cis. a r. 1640 inkolát obdržel“).

38 Láva, Václav (ed.): Prameny k dějinám třicetileté války. Regesta fondu militare Archivu ministerstva vnitra ČSR v Praze. Díl III. (1618–1625), Praha 1951; Díl IV. (1626–1635), Praha 1953; Díl V. (1636–1639), Praha 1954.

39 SM, sign. J 21/J 18, inv. č. 1530, kart. 1013, Isulani (Isolani).

40 NA, fond Reversy k zemi, inv. č. 431.

41 NA, Reversy k zemi, inv. č. 478.

1. a 4. pole červené a lev stříbrný, 2. a 3. pole zlaté a strom zeleně olistěný na zeleném trávníku.⁴² Na pečeti hraběte Jana Ludvíka se ovšem objevuje polepšená varianta podle majestátu z roku 1634: původní rodový erb je částečně překryt srdečním štítkem, v němž je korunovaný dvouhlavý říšský orel (v barevné podobě černý ve zlatém štítku). Rozdíl je také v tom, že zatímco na erbu rytmistra Jana Křtitele je jediný helm, nad nímž jsou coby klenot rozevřená křídla a mezi nimi zřejmě na špici stojící meč (horní část heraldického znamení je poněkud setřená), u Jana Ludvíka jsou tři helmy korunované, přičemž klenoty jsou postupně lev ze štítu, vpravo obrácená korunovaná orlice nesoucí v pařátu šíp a nad heraldicky levým helmem strom ze štítu.

Za zmínku stojí, že druhý reverz má neobvykle malé rozměry, také přivěšená pečeť je menší, ve středu mírně setřelá. Textově jsou oba dokumenty prakticky totožné, pouze u Jana Ludvíka je v naraci navíc zmínka, že již statky v Českém království koupil, zatímco u Jana Křtitele se o jejich nabytí teprve uvažuje jako o budoucí možnosti.

Zcela srovnatelná jsou také obě přiznání k zemi – generálovo bylo do desk zemských zapsáno 3. září 1635,⁴³ rytmistrovo 6. listopadu 1640.⁴⁴ Podstatný rozdíl lze spatřovat pouze v tom, že zatímco v Praze rezidující Jan Křtitel realizoval tento právní akt osobně, za císařského generála, pohlceného vojenskými úkoly, ho vykonal jeho plnomocník, Baltazar Hiršperger z Königsheimu. V této souvislosti lze upozornit ještě na další deskové zápisy, které se k oběma Isolanům váží – 6. září 1635 byl vložen list českých místodržících úředníkům desk zemských (datovaný již 25. června), v němž se jim (zjevně v návaznosti na únorový císařův reskript) sdělovalo, že Ferdinand III. generálu Isolanovi „milost učiniti a jeho za obyvatele království tohoto českého přijíti ráčil“. Vzhledem k tomu, že Isolano „jest obyčejnou k zemi přísahu již vykonal“, bylo jim dále nařízeno, aby přijali od jeho plnomocníka Baltazara Hiršpergera reverz a jeho přijetí do země tak, jak náleží, zapsali do zemských desk.⁴⁵ Podobná intabulace měla být provedena i o několik let později v případě Jana Křtitele, přepsán byl ale 27. října 1640 jen začátek listu informující deskové úředníky, že císař rozhodl Jana Křtitele Isolano „za obyvatele tohoto dědičného království svého českého a k němu přivtělených zemí ... přijíti, jemu na to obzvláštní diploma vydati a Jeho arciknížecí Mi[losti] o tom obzvláštní psaní de dato 24. dne pominulého měsíce dubna ... učiniti ráčil“. V přepsané části

42 Např. Bojničić, Ivan von: *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, IV. Bandes 13. Abtheilung. Nürnberg 1899, s. 73; Kirnbauer, J.: *Niederösterreichischer Adel*, I. Abteilung, s. 212.

43 DZV 145, fol. A 17r, A 18r.

44 DZV 147, fol. G 13r.

45 DZV 622, fol. F 16v.

textu je též informace, že Isolano již v české dvorské kanceláři vykonal přísahu dědičné poddanosti.⁴⁶ Pozoruhodné je, že se zde píše o přijetí do země, ačkoliv císařská listina má v tomto případě, jak již bylo uvedeno výše, formu konsensu se zakupováním, resp. nabýváním deskových statků.

Klíčový pramen pro poznání vztahu mezi oběma Isolany představuje latinsky psaný testament generála Jana Ludvíka z 12. března 1640, který byl do zemských desk rovněž vložen, a sice pod datem 5. listopadu 1640.⁴⁷ Kromě různých zbožných odkazů v něm bylo výslovně uvedeno, že panství Český Dub má po testátorově smrti připadnout jeho dcerám Anně Marii a Regině, které byly v dalším textu označeny též za universální dědičky („heredes universales“) a měly se o dědictví rozdělit rovným dílem. Doživotní užívací právo k dědictví ponechal ovšem generál své choti Markétě. Pokud jde o Zásadku a Chocnějovice, těmi zajistil Jan Ludvík další legát – částku 30 000 zlatých, které měly jeho dcery ihned po jeho smrti vyplatit právě Janovi Křtiteli Isolanovi, „eius nepoti, filius q[uonda]m d[omini] Caroli Isolani, olim fratri d[omi]ni testatoris“. Pokud by tak neučinily, mělo Janovi, jehož tento text jasně specifikuje jako syna generálova zemřelého bratra Karla, náhradou připadnout vlastnictví obou jmenovaných zboží.

Vzápětí po vložení testamentu do desk požádal Jan Křtitel Isolano u zemských desk o vydání komorníka, s nímž by se mohl uvázat v pozůstalé statky po Janovi Ludvíkovi. A to jednak vlastním jménem (ve vztahu k Zásadce a Chocnějovicím), jednak jako plnomocník strýcovy vdovy, jež ho pověřila převzetím statku českodubského. Již 7. listopadu mu byl od desk dán komorník Jakub Buček a po několika dnech nutných k přesunu do severních Čech, 12. listopadu, došlo za účasti někdejších valdštejských úředníků, Jana Bernarta Kelbicha z Ostrichu a hruboskalského hejtmana Bedřicha Hubryka z Hengersdorfu, k jeho uvedení do dědičného vlastnictví všech uvedených statků, a to dílem pro jeho vlastní osobu a dílem k ruce Markéty Isolanové z Gundersdorfu.⁴⁸

46 DZV 623, fol. J 26r.

47 DZV 147, fol. F 10r – F 13r. V DZV 623, fol. J 28v je přepsán pokyn místodržících deskovým úředníkům z 31. října, aby testament vložili do desk, jakmile ho Jan Křtitel nebo jeho plnomocník předloží.

48 NA, Desky zemské, sign. Desky zemské menší (dále jen DZM) 40, fol. J 27r („Dán s povolením úředníkův pražských menších desk zemských, J[eho] M[ilosti] c[ísařské] rad, Jakub Buček, komorník při dckách zemských, Janovi Baptistovi Isolanovi z Isolanu, nařizenému rytmistru, od osoby jeho vlastní na uvedení ku pravému právu dědičnému v statky řečené Zásadka a Kocňovice se vším všel[i]jakým k týmž statkům od starodávna náležejícím příslušenstvím, jakžto majícímu sobě kšaftem níže dotčeným někdy Jana Ludvíka hraběte z Isolanu též statky dědičné daný a odkázaný. Též jakožto plnomocníku Markéty hrabinky z Isolanu, pozůstalé vdovy po někdy Janovi Ludvíkovi hraběti odtud z Isolanu na uvedení k užívání v panství dubské a na popis, kteréžto panství má sobě kšaftem téhož Jana Ludvíka hraběte z Isolanu, manžela svého, se vším všel[i]jakým k těmž panství od starodávna náležejícím příslušenstvím na jistý způsob dané

Jak již bylo uvedeno, zemřel mladší Isolano několik měsíců poté a nedočkal se tedy sporů, které se následně o pozůstalost jeho strýce rozpoutaly. Teprve v roce 1643 (18. března) nechaly totiž jeho sestřenice, z nichž mladší Anna Regina byla coby jeptiška zastoupena svou představenou, abatýší u sv. Jakuba, Reginou Frankovou, vložit do zemských desk k testamentu svého otce rozsáhlý odpor,⁴⁹ a následně (5. května) obeslaly k zemskému soudu svou matku i biskupa Aldringena, který byl formálním vlastníkem statků Zásadka a Chocnějovice.⁵⁰ Celou řadou jejich právních argumentů se pak zemský soud zabýval po několik let a k finálním rozhodnutím dospěl teprve v roce 1646 (do zemských desk byla vepsána 13. června). A v obou případech dal žalobkyním za pravdu.

Pokud jde o Český Dub, válečnými událostmi kriticky zasažený (město bylo opakovaně obsazeno Švédy, kteří ho v roce 1641 zapálili, přičemž vyhořel i zámeček⁵¹), oháněly se Anna Marie a Anna Regina (resp. abatýše Regina) tím, že toto zboží na ně přešlo singulárním legátem, jehož účinnost byla spojena s okamžikem Janova úmrtí. Další ustanovení testamentu sice předpokládalo, že má být ovdovělá Markéta z Gundersdorfu – rovněž neprodleně – uvedena v doživotní užívání majetku pozůstalého po manželovi, čímž bylo také argumentováno při uvázání se v listopadu 1640, avšak podle argumentace žalobkyň se tento článek na česko-dubské panství aplikovat neměl. Jejich závěry působily logicky: to, že byly další osudy Českého Dubu v rámci závěti řešeny samostatně, totiž skutečně nasvědčuje tomu, že se počítalo s jejich zvláštním režimem a že testament Jana Ludvíka nikoli náhodou zdůraznil, že mají tento statek jeho dcery obdržet hned po jeho smrti (na rozdíl od konkrétněji nevyomezeného zbytku pozůstalosti). Vzhledem k tomu, že Markéta z Gundersdorfu nenabídla během soudního jednání žádné relevantní protiargumenty, rozhodl zemský soud, že má svým dcerám dubské zboží po vyhotovení řádného inventáře do 6 neděl převést do držby.⁵²

a odkázané má, a to vedle kšaftu a poslední vůle téhož někdy Jana Ludvíka z Isolanu, tak, jakž též kšaft na relaci jich mi[lost]jí pánův místodržících o to ke dckám zemským učiněnou, do týchž desk zemských kvaternu trhového třetího tělního léta 1640. pod literou F 10 vložený a vepsaný plněji svědčí. Actum 7. 9bris A. 1640⁴⁰) a J 27v („Relati komorníka. Léta etc. 1640. v pondělí po s[va]ltém Martinu, tj. 12. 9bris, stalo se toto uvedení ku pravému právu dědickému vedle vejš psaného tytule v statky Zásadka a Kocňovice se vším k tomu příslušenstvím výš jmenovanému Janovi Baptistovi Isolanovi z Isolanu. Též také uvedení a popis v statku dubském témuž Janovi Baptistovi z Isolanu, plnomocníku na místě a k rutce výš připomenuté Markétě hrabince z Isolanu, v přítomnosti Jana Bernarta Kelbicha z Ostrichu a Frydrycha Hubryka z Hennersdorfu, hejtmána panství skalského, jakožto od úřadu desk zemských vedle obnoveného zřízení zemského k tomu obeslaných. Jakub Buček, komorník“).

49 DZV 147, fol. F 10r – F 12r (juxta).

50 DZM 212, fol. B 30r – B 30v.

51 Anděl, Rudolf – Technik, Svatopluk: Český Dub. Ústí nad Labem 1991, s. 40.

52 DZV 710, fol. D 25v – D 27r.

Aktové materiály týkající se sporů o pozůstalost generála Isolana přinášejí také jednu dosti zajímavou informaci – obě jeho dcery se narodily jako nemanželské a byly teprve posléze legitimovány sňatkem rodičů.⁵³ Na první pohled by se mohla nabízet hypotéza, že Markéta z Gundersdorfu nebyla jejich biologickou matkou, čímž by se spor o českodubský statek stal do jisté míry přirozenějším. Avšak stejně tak je Markéta v různých písemnostech výslovně označena jako „er-nahnter Isolansichen Töchter leiblichen Mutter“, což se zdá najisto signalizovat, že mezi nimi příbuzenství v přímé linii skutečně existovalo. Soudní spory mezi nejbližšími příbuznými, včetně sporů dětí proti rodičům, nebyly ostatně ve své době ničím výjimečným. Bylo by dozajista zajímavé, zjistit něco bližšího o tom, jak se vztah mezi Janem Ludvíkem Isolano a Markétou Teufelovou z Gundersdorfu odvíjel a jak se mohlo stát, že se příslušnice rodu svobodných pánů mohla stát přinejmenším dvojnásobnou svobodnou matkou. Na tyto otázky ale prostudované písemnosti bohužel odpovědi nenabízejí.

Ve věci zásadecko-chocnějovického dominia byl hlavním argumentem žalobkyň fakt, že zatímco jejich otec zemřel v březnu 1640, jejich bratranec nabyt českého inkolátu teprve o měsíc později. Článek Kk 45 císařských Deklaratorií a novel k Obnovenému zřízení zemskému, vydaných právě v roce 1640, rozváděl článek O 43 původního zákoníku a problematiku odkazů ve prospěch cizinců jasně vysvětloval v tom smyslu, že pokud není cizinec habilitován (to jest řádně přijat do země) již před smrtí zůstavitele, pak „později, ex post factum jakkoliv dosažená habilitati jemu k tomu nic prospěšná, nýbrž on k tomu jakožto incapax a nezpůsobný od téhož nápadu odcizen býti má“. Leda že by prokázal, že se v jeho vlasti Čechové k dědictví nemovitých statků připouštějí.⁵⁴ Vzhledem k tomu, že naplnění posledně uvedené podmínky se neprokázalo, dospěl soud k závěru, že Jan Křtitel Isolano nemohl legát směřující v jeho prospěch řádně užít, a současným držitelům bylo proto nařízeno, aby i oni žalobkyním oba statky vydali. Také zde měla restituce proběhnout ve lhůtě 6 neděl a po sepsání řádného inventáře.⁵⁵

Zatímco Český Dub byl oběma sestrám záhy skutečně předán, osudy Zásadky a Chocnějovic se ubíraly jiným směrem. Fakticky drželi tyto statky již od počátku roku 1642 na základě cese (datované 24. ledna) biskupova sestra Anna z Aldringen (†1665) a její manžel Jeroným Clary (†1671).⁵⁶ Ti se s rozsudkem zemského soudu nesmířili a dále své nároky právní cestou hájili. Využili přitom zásadní změny,

53 SM, sign. J 5/1/1, inv. č. 1506, kart. 950. fol. 201r, 210r – 221r aj.

54 Malý, Karel – Šouša, Jiří – Kučerová, Klára: Deklaratoria a Novely Obnoveného zřízení zemského. In: Malý, Karel – Soukup, Ladislav (eds.): Vývoj české ústavnosti v letech 1618–1918. Praha 2006, s. 869–870, čl. Kk 45.

55 DZV 710, fol. D 24v – D 25v.

56 SM, sign. J 5/1/1, inv. č. 1506, kart. 950. fol. 28r.

kteřou do právního řádu vneslo v roce 1627 Obnovené zřízení zemské – zatímco do jeho vydání byl výrok zemského šlechtického tribunálu konečný a nenapadnutelný, nový kodex zemského práva umožňoval obrátit se prostřednictvím české dvorské kanceláře na panovníka a dožadovat se revize soudního rozhodnutí.⁵⁷ Vzhledem k tomu, že soudní akta z doby raného novověku nebyla prozatím podrobena soustavnějšímu právněhistorickému výzkumu, lze se jen dohadovat, do jaké míry byl tento mimořádný opravný prostředek využíván, respektive s jakým úspěchem. V případě Zásadky a Chocnějovic došlo každopádně k tomu, že původní rozsudek byl napraven („reformiert“) výrokem panovníka z 10. ledna 1651 a manželé Claryovi byli ponecháni v držbě, opírající se o testament. Hlavním důvodem pro toto rozhodnutí byla přitom skutečnost, že panství nabyli v dobré víře a spláceli rozsáhlé dluhy a legáty mladšího Isolana, jimiž byla obě panství (jak ukazuje výše sestavený přehled) zásadním způsobem zatížena.⁵⁸ Claryům se také s jistými obtížemi podařilo dovršit převod obou získaných statků z lenních na svobodné (zpuštěné) – definitivně o tom bylo rozhodnuto císařským reskriptem Leopolda I. z 16. května 1665, intabulovaným 27. června téhož roku.⁵⁹

Vláda rodiny Isolanů se tedy omezila na českodubské panství. I zde měla ale víceméně epizodický charakter. Starší generálova dcera, hraběnka Anna Marie Alžběta ze Saurau, totiž zemřela již 15. dubna 1652 ve Štýrském Hradci.⁶⁰ Jediným vlastníkem panství se tak stal vídeňský klášter augustiniánek u sv. Jakuba, v němž jako řadová sestra působila mladší dcera, Anna Regina.⁶¹ Její částečná jmenovkyně, abatyše Regina Franková, pak následujícího roku podnikla potřebné kroky

57 Jireček, H. (ed.): *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého*. Verneuerte Landes-Ordnung des Erb-Königreichs Böhmen 1627, s. 258–267, čl. F 75 – F 83.

58 K průběhu sporu srovnaj poměrně obsáhlé materiály shromážděné v SM, sign. J 5/1/1, inv. č. 1506, kart. 950 (stručná rekapitulace průběhu sporu z roku 1662 je na fol. 27r – 33v).

59 DZV 466, fol. B 9r – B 10r.

60 Witting, Johann: *Niederösterreichischer Adel, II. Teil. J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, IV. Bandes 4. Abtheilung*. Nürnberg 1918, s. 23. Někdy se uvádí, že zemřela již v roce 1648 – srovnaj např. NA, fond Genealogická sbírka Dobřenský, Materiálie – J, s. 19; Anděl, R. – Technik, S.: *Český Dub*, s. 41 aj. Jde ale o dezinterpretaci skutečnosti, že toho roku (28. dubna) sepsala ve Štýrském Hradci testament. Poslední pořízení ovšem mohla být (a začasťe i byla) formulována řadu let před smrtí, a tak tomu nepochybně bylo i v případě hraběnky ze Saurau. Rok 1652 jako datum úmrtí ostatně nepřímou potvrzuje fakt, že k publikaci testamentu došlo teprve 9. ledna 1653. Haan, Friedrich: *Genealogische Auszüge aus den beim bestandenem niederösterreichischen Landmarschall'schen Gerichte publicierten Testamenten*. Jahrbuch der k. k. Gesellschaft „Adler“. Neue Folge X, 1900, s. 248.

61 V literatuře často uváděné tvrzení, že Anna Regina byla v klášteře sv. Jakuba abatyší, je mylné, což potvrzují všechny citované prameny vztahující se ke klášterní držbě českodubského statku. Seznam abatyší, v němž hraběnka Isolanová nefiguruje, sestavil ostatně již Wiedemann, Theodor: *Zur Geschichte des Frauenklosters St. Jakob in Wien*. Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien XXXII, 1896, s. 76–77.

směřující k tomu, že klášter nabyl české občanské právo (inkolát), formálně ovšem omezené na držbu českodubského panství.⁶² Kdy skončila životní pouť Anny Reginy Isolanové, nelze na základě dosud zpřístupněných pramenů upřesnit. Pro úplnost lze dodat, že vdova po císařském generálovi, Markéta z Gundersdorfu, která byla donucena postoupit panství dcerám, zemřela již na podzim roku 1649. Starší genealogická literatura uváděla pouze 31. květen 1647 jako termín post quem jejího úmrtí,⁶³ avšak přesnější datum lze dovodit z dat, vztahujících se k jejímu testamentu, zpřístupněných již v roce 1900 – svou poslední vůli Markéta sepsala 15. září 1649 v St. Ulrich bei Wien, publikována byla (nepochybně již po její smrti) 6. listopadu téhož roku.⁶⁴ Do intervalu necelých dvou měsíců oddělujících tato data prokazatelně spadají poslední chvíle jejího života.

Tuto studii nelze rozhodně chápat jako pokus o úplné zmapování dějin rodu Isolanů v Čechách – v tomto směru zůstává ještě široký prostor pro další výzkum. Smyslem bylo upozornit především na neudržitelnost dosavadních výkladových schémat, pokud jde o osudy statků Český Dub, Zásadka a Chocnějovice. Česká historiografie totiž nedokázala reflektovat skutečnost, vyplývající jednoznačně z celé řady dobových pramenů, totiž že existovali dva císařští důstojníci jménem Jan Isolano, strýc (generál) a synovec (rytmistr), kteří zemřeli krátce po sobě (1640–1641). Lze předpokládat, že podrobnější materiály mapující jejich vojenskou kariéru, ale i životní osudy v obecnější rovině, se nacházejí ve vídeňském Kriegsarchivu. Jisté ovšem je, že oba získali český inkolát a díky závěti mladšího z nich se Zásadka a Chocnějovice nakonec dostaly do rukou Claryů, resp. Clary-Aldringenů, zatímco Český Dub zdědily generálovy dcery a prostřednictvím mladší z nich se toto dominium stalo panstvím církevním, jež držel až do svého zrušení vídeňský klášter sv. Jakuba.

Na dvojjedinosti Jana Isolana lze přesvědčivě demonstrovat naprosto nezapomenutelný význam zemských desk a potažmo také aktového materiálu, soustředěného ve fondu Stará manipulace, pro poznávání majetkových, právních, ale

62 Královský konsens k držbě českodubského statku udělil Ferdinand III. klášteru 14. května 1653, 24. května pak abatyše Regina vystavila reverz k zemi. Ústní přiznání u zemských desk pak vykonal plnomocník Cyril Agricola z Limburka, přičemž k intabulaci došlo 9. července. DZSt 34, fol. A 1r – A 2r (konsens) a A 2v – A 3r (přiznání Cyrila Agricoly); NA, fond Reversy k zemi, inv. č. 564. Podrobněji viz Starý, Marek: Vídeňské kláštery jako nositelé občanského práva a držitelé českých statků v 17.–18. století. In: Horák, Zábaj – Skřejpková, Petra (eds.): Pocta Jiřímu Rajmundu Treterovi. Praha 2020, s. 321–334.

63 Wissgrill, F. K.: Schauplatz des nieder-österreichischen landsäßigen Adels vom Herren- und Ritter-Stande vom XI. bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts. IV. Band, s. 517; Witting, J.: Niederösterreichischer Adel, II. Teil, s. 313.

64 Haan, F.: Genealogische Auszüge aus den beim bestandenen niederösterreichischen Landmarschall'schen Gerichte publicierten Testamenten, s. 171.

i rodinných poměrů raně novověké šlechty. A jakkoli je nutno kvitovat pozvolné zpřístupňování kvalitně naskenovaných deskových kvaternů prostřednictvím webového portálu badatelna.eu, je neoddiskutovatelné, že dlouhodobým cílem by mělo být postupné ediční zpřístupňování těchto jedinečných souborů archivních materiálů, bez nichž si smysluplné bádání nad raně novověkými dějinami českého státu a jeho stavovské reprezentace prakticky nelze představit.

Příloha 1

1635, 28. února, Vídeň

Udělení obyvatelského práva Janu Ludvíkovi hraběti Isolano

NA, Salbuchy, kniha č. 48, inv. č. 21, fol. 51r – 54v

Wir Ferdinand der Dritte.

Bekennen öffentlich mit diesem Brief und thun kund allermäniglich. Demnach der Römisch-Kaiserlichen Majestät, Unsers gnädigst geliebsten Herrn Vaters Kriegs-Rath, Kammerer, General über die leichte Cavalleria, und bestellter Obrister, der wohlgeborne Unser lieber getreuer Johann Ludwig Graf von Isolano, auf Zasadka und Kotznowitz, in unserm Erb-Königreich Böhheim sich niderzulassen, und als Einwohner darinnen zu verbleiben vorhabens ist, und aber, daß er desselben verneueren Lands-Ordnung gemäß, durch Annehmung ins Land, Leistung der Erbpflicht, und von sich Stellung des gebräuchigen Revers hier zu habitirt werde, die Nothdurft erfordert, dahero Uns er, ihme hierzu zu admittiren und zu zulassen, unterthänigstes Fleißes ersucht und gebetten.

Als haben Wir in gnädigster Anseh- und Erwägung dieser seiner gehorsamsten Bitte, auch seiner höchstgedachter Ihrer Kaiserlichen Majestät und Uns unterthänigst in vielfältige Wege treugeleister tapferer sehr ersprießlichen Dienst (die Er bis dato continuirt, und noch ferner wohl thun kann und will) und anderer rechtmässiger Uns hierzu bewegender Ursachen halben, mit wohlbedachtem Muth zeitig vorgehabten Unserer edlen Rätthe und lieben Getreuen Rath, freyen Willen und rechten Wissen Ihne Johann Ludwig Grafen von Isolano (auf Zasadka und Kotznowitz) zu einem Innwohner und Landmann gnädigst auf und angenommen, auch bey Unserer Königlichen Böhmschen Hof-Kanzley deswegen die gebräuchliche Erbpflicht von Ihme abnehmen lassen. Thun auch solches aus Königlicher Vollkommenheit, Macht und Gewalt, in Kraft dieses Briefs, setzen, meynen und wollen, daß mehrgedachter Graf von Isolano, seine Erben, und Erbens-Erben, für rechte, wahre Landleute erkennt, geehret, geachtet und gehalten werden, auch aller und jeder Beneficien, Immunitaeten, Indulthen, Privilegien, Prerogativen, Exemptionen, Gnaden, Freyheiten und Gerechtigkeiten, wie bey allen Tribunalibus, also auch bey Unserer Königlichen Landtafel sowohl in realibus als Personalibus, in Verschreibungen, testiren, donirn, kauffen, verlaufen, und allen

ändern zulässlichen Contractibus, actibus, und Handlungen, und was sonst andere in Unseren Erbkönigreich Böhmeim gebohrne Innwohner und Landleute, von Rechts oder Gewohnheit wegen, zu geniessen gehabt, oder noch haben, solches alles nutzen, niessen und gebrauchen, sich dessen erfreuen, auch hierzu tauglich, würdig, und empfänglich seyn sollen und mögen.

Gebiethen hierauf allen und jeden Unsern Innwohnern, und Unterthanen dieses Unsers Erbkönigreichs Böhmeim, was Würden, Standes, Amts oder Weesens die seynd, insonderheit Unsern Königlichen Obristen Land-officirn, Lan-Kämmern und Hofrechts-Beysitzern und Räthen, wie auch den Amtleuten bey Unserer Königlichen Landtafel, hiemit ernst und vestiglich, daß sie mehrbesagten Grafen von Isolan, seine Erben, und Erbens-Erben, an dieser ihme erwiesener Gnad, und Annehmung ins Land, in keinerley Weiß noch Weeg beirren, noch beschwehren, sondern den gewöhnlichen Revers zum Land von Ihme annehmen, und Sie bey dieser Unser gnädigsten Concession und Begnadung ruhiglich und unturbirt verbleiben lassen, darwider nicht thun, noch ändern zu thun verstaten, bey Vermeidung Unserer schwehren Straffe und Ungnad. Das meynen Wir ernstlich, und es wird hieran vollbracht, Unser gnädigster auch endlicher Will und Meinung.

Wienn den 28ten Februarii 1635.

Příloha 2

1640, 24. dubna, Vídeň

Královský konsens s usazením Jana Křtitele Isolano v českých zemích
NA, Salbuchy, kniha č. 54, inv. č. 22, fol. 224r – 227r

Wir Ferdinand der Dritte.

Bekennen öffentlich mit diesem Brief, und thun kund allermeniglich. Demnach Uns Unser bestellten Rittmeister etc. und lieber Getreüer Johann Baptista Isolani unterthenigst zu Vernehmen gegeben, was gestalt er in Unserm Erbkönigreich Böhmeimb, und dessen incorporirten Landen sich bey vorfallender Gelegenheit nieder zulaßen, und landtsassig zu machen vorhabens, und weilen solches ohne Unserm königlichen Consens nicht beschehen könnte, um Ertheilung deßelben Uns gehorsambist angelanget, und gebetten; Und Wir nun gnedigst angesehen, solche seine demüthigste Bitt, wie auch die getreüe, gehorsambste, und ersprißliche Dienste, so Unsern hochgeehrten Vorfahren, und Uns er in Kriegs- und Friedens- Zeiten ganz unverdroßen erwiesen, wie nicht weniger hinführo zu erweisen unterthänigst erbietig ist, auch wohl thun kann, soll, und mag.

Hierumben so haben Wir in obbemeldtes sein gehorsambstes Suchen in Kayser- und Königlichen Gnaden verwilliget;

Thuen das auch hiemit, und in Kraft dies Briefs wißentlich, verwilligen, und

laßen zu ihm obbemeldten Joanni Baptistae Isolano, und allen seinen ehelichen Leibs-Erben, und deroselben Erbens-Erben anjetzo, oder hinführo in besagtem Unserem Erbkönigreich, oder dessen incorporirten Landen Gütter zu kauffen, oder sonsten durch rechtmäßige Mittel an sich zu bringen, dieselben zu besitzen, wiederum zu verkauffen, darvon nach seinem besten Willen zu disponiren, und damit zu thun alles desjenigen, was andere eingebohrne, oder angenommene Landleüth Unsers Erbkönigreichs Böheimb, und deßen incorporirten Landen mit ihren Güttern zu thun befugt, auch aller, und jeder Recht, und Gerechtigkeiten, deren sich dieselben diesfalls gebrauchen, geniessen, und erfreuen, gleichfalls gebrauchen, genießen, und erfreuen soll, und mögen, von menniglich unverhindert;

Und gebiethen derauf allen, und jeden Unsern Unterthanen, was Würden, Standts, Amts oder Weesens die in Unserm Erbkönigreich Böheimb, und dessen incorporirten Landen sein hiemit ernst und vestiglich, daß sie mehrbesagten Johann Baptista Isolani Rittmeistern, und seine eheliche Leins-Erben, und deroselben Erbens-Erben an dieser Unserer ihm ertheilten Bewilligung in keinerley Weyß noch Weege beirren, noch beschwehren, sondern vielmehr ihm derselben erfreulich genießen, und dareby ruhiglich verbleiben lassen, darwieder nicht thun, noch andern solches zu thun verstatten, bey Vermeidung Unserer schweren Straffe, und Ungnad.

Das meinen Wir ernstlich, zu Urkund mit Unserm Kayser- und Königlichen anhangenden größeren Insigel verfertiget;

Wienn den Vier und zwanzigsten April im 1640sten Jahre.

Ferdinand

Oberst und Rittmeister oder der doppelte Isolani

Einer der bedeutenden kaiserlichen Feldherren, die sich in der Zeit des Dreißigjährigen Krieges in Böhmen niedergelassen und dort Güter erworben haben, war General Johann Ludwig Hektor Graf von Isolani. Er war zunächst Lehnsmann von Albrecht von Wallenstein, Herzog von Friedland, und zwar nachdem er die Grundbesitze Zásadka und Chocnějovice gekauft hatte. Nach Wallensteins Ermordung vergab Kaiser Ferdinand II. im Jahr 1636 dazu noch den einstigen Friedländer Kammergut Český Dub / Böhmisches Aicha dem Grafen von Isolani. Nach dem Tod des Generals wurden die Schicksale der beiden Besitzungen wieder getrennt. Die Herrschaft Český Dub gelangte erblich an Isolani's Töchter und kam später in den Besitz des Augustinerinnenkloster des hl. Jakob in Wien, in dem die jüngere der Töchter als Ordensschwester lebte (sie war allerdings nicht Äbtissin, wie in der Literatur oft angeführt wird). Zásadka und Chocnějovice gelangten hingegen in die Hände von Paul von Aldringen, Bischof von Tripolis. Dieser trat sie zuletzt an seine Schwester Anna und deren Gatten, Hieronymus Clary, ab, mit denen das Haus der Grafen und später Fürsten Clary-Aldringer beginnt.

In der Geschichtsschreibung wurde die Frage bisher nicht eindeutig beantwortet, warum die Besitzungen Český Dub sowie Zásadka und Chocnějovice nach dem Tod des Generals getrennt wurden. Gleichzeitig tauchen darin unterschiedliche und teilweise widersprüchliche Angaben über General Isolani auf, besonders über dessen Todestag, der in den einzelnen Arbeiten sowohl mit 1640 und als auch mit 1641 datiert wird. Die Quellenforschung hat in dieser Hinsicht eine überraschende Erkenntnis gebracht: In die böhmische Geschichte griffen nämlich zwei kaiserliche Offiziere desselben Namens und Geschlechts ein. Neben Graf Johann Ludwig Hektor war es noch sein Neffe, Rittmeister Johann Baptist von Isolani, der die Güter Zásadka und Chocnějovice auf Grund des in den Landtafeln 1640 intabulierten Testaments des Generals vererbte. Er starb bereits ein Jahr später, hinterließ aber ebenso ein Testament, in dem er den Bischof von Aldringen zu seinem Universalerben berief, wobei er den Nachlass mit zahlreichen Legaten belastete. Sein letzter Wille wurde später von seinen Cousinen und Töchtern des Generals widersprochen. 1651 wurde das Testament durch eine Entscheidung des Kaisers revidiert („reformiert“), auf deren Grundlage beide Güter in den Händen der Clary geblieben sind.

Die Dualität von Johann Isolani belegen auch Quellen zur Vergabe des böhmischen Inkolats in der Zeit vor dem Weißen Berg. Es blieben Landesreverse erhalten, die von Johann Ludwig und Johann Baptist mit Siegeln versehen wurden (von 1635 beziehungsweise 1640), ebenso wie Landesreverse, die den Landtafeln eingelegt wurden. In Form eines Konzepts und späterer Abschriften in den sogenannten Salbüchern blieben auch kaiserliche Majestätsbriefe erhalten, die den Weg der Isolani zum böhmischen Adel öffneten. An diesen Dokumenten lässt sich unter anderem zeigen, wie die Verneuerte Landesordnung die neueingeführte Rechtspraxis

ins Schwanken brachte (vor dem Weißen Berg war der Charakter des Inkolats vom Land geprägt und seine Vergabe fiel in Böhmen ausschließlich in die Kompetenz des Landtags). Während General Johann Ludwig von Ferdinand III. tatsächlich „zu einem Innwohner und Landmann“ aufgenommen wurde, wurde seinem Neffen nur die Zustimmung („consens“) erteilt, dort Güter zu kaufen beziehungsweise auf eine andere Weise zu erwerben. Eine gründliche Erforschung der Quellen aus den 1630er Jahren zeigt, dass in der Kanzlei Praxis jener Zeit beide Typen der Schriftlichkeiten verwendet wurden. Trotz offensichtlichen inhaltlichen Unterschieden war das Ziel der gleiche: Die Adressaten wurden nach der Erfüllung weiterer Bedingungen zu vollwertigen Mitgliedern der Ständegemeinde in dem jeweiligen Kronland, id est sie erhielten das Einwohnerrecht in seinem vollen Umfang.

A Colonel and a Captain, or Isolano Is Not the Same as Isolano

One of the prominent Imperial commanders that settled down in Bohemia during the Thirty Years War and gained allodial land estates was General Johann Ludwig Hektor Count Isolano. He first became a vassal to the Duke of Frýdlant Albrecht of Wallenstein when he bought estates Zásadka and Chocnějovice in the years 1627–1628, after Wallenstein's end he received in 1636 as a gift from Emperor Ferdinand II a formerly chamber estate Český Dub. After General's death, the fates of these two land estates split again. The estate of Český Dub was inherited by his daughters and went on to Viennese Augustinian convent of Saint James where the younger daughter lived as a nun (not as an abbes as can be found in the literature). Zásadka and Chocnějovice came to the hands of the titular bishop of Tripolis Paul of Aldringen who later ceded them to his sister Anna and to her husband Hieronymus of Clary who founded the House of Clary-Aldringen.

The historiography has not given yet the answer to why Český Dub and Zásadka with Chocnějovice were split after General's death. At the same time, various and not always corresponding data on the general Isolano life can be found, especially as for his date of death that varies between 1640–1641. A research based on primary sources brought a surprising finding – there were actually two Imperial officers of the same name and from the same family that became involved in the history of 17th century Bohemia. Apart from Count Johann Ludwig Hektor, there was also his nephew Johann Baptist who, based on the General's last will recorded in the land register, inherited Zásadka and Chocnějovice in 1640. However, he died a year later and in his testament, Bishop Paul Aldringen was appointed to be the main inheritor while, at the same, burdening the heritage with a number of obligations. The validity of his last will was questioned by his cousins, General's daughters, who were successful at the trial at the Land Court, yet, the verdict was subject to a revision in 1651 by the decision of the Emperor, so that both estates stayed in the hands of Clary family.

The double personality of Johann Isolano is attested also by sources pertaining to gaining the inhabitant right in Bohemia (Inkolat) in the period after 1618. Johann Ludwig and Johann Baptist left parchment waivers supplemented with their respective seals (from 1635 and 1640) as well as subsequent declaration of land allegiance recorded in the land register. In the form of the concept and a copy, there have been preserved also Imperial decrees that opened the way for them among the Bohemian nobility. These documents can also demonstrate a certain instability of the usual practise newly reformed by the Renewed Land Constitution (before the battle at the White Mountain, the inhabitant right had a strictly "land" character and was bestowed solely by the Land Diet). While General Johann Ludwig was indeed adopted by the Emperor Ferdinand III as an inhabitant of the Kingdom („zu einem Inwohner und Landmann“), his nephew was given only a consent to purchase and acquire

estates in the land. A broad-based survey to the sources dating to 1630s shows that both types were used concurrently in the practise of the time. Despite obvious differences in the content, they both led to the same goal, the addressees, after meeting other requirements, became full members of the estates' community in the various crownlands, having acquired the inhabitant right in its full scope.